

הקדמה למורה

פרויקט **"פנים. יום. זיכרון."** הוא מיזם אומנותי שמנציח זיכרונות מחייהם של נופלים באמצעות סרטי אנימציה. רסיסי זיכרון, רגעים קטנים בחייהם של הנופלים, שחברים וקרובים של הנופלים בחרו לשתף, קמים לתחייה על המסך ומעניקים ליקיריהם נצח. בבסיס הפרויקט עומדת האמונה שהזיכרונות נושאים משמעות יותר מיום אחד בשנה.

בכל שנה אנו פונים ליוצרים צעירים בתחום האנימציה בבקשה להנציח רגעי מפגש וחסד בחיי הנופלים. היום הפרויקט מונה יותר מ-40 סרטים, ובכוונתנו לבסס מאגר זיכרונות וירטואלי ישראלי רחב ממדים. את כל הסרטים ומערכי השיעור, המתאימים למגוון שכבות גיל, אפשר למצוא באתר בית אבי חי, [בעמוד הפרויקט](#).

לקראת יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ולנפגעי פעולות האיבה, יצרנו מערכי שיעור חדשים העוסקים בזיכרון ומותאמים לכיתות ה'-י"ב, ואף למכינות קדם צבאיות; כל שכבת גיל על פי יכולותיה.

אנו מאמינים כי מערכי שיעור אלה, הכוללים צפייה בסרטים שונים ודיון מעמיק על משמעותו של הזיכרון בחיינו בהקשר של הסרטים שראינו, מאפשרים לנו להשפיע על עיצוב תודעת הזיכרון של תלמידינו.

אומנם מערכי השיעור הינם מותאמי גיל, ואולם אין אנו יודעים מהם הסיפורים המשפחתיים של התלמידים. אנו ממליצים לצפות מראש בסרטי מערך השיעור שבחרתם ולנקוט משנה זהירות שעה שאתם דנים בנושאים המורכבים שיום הזיכרון מזמן לדיון.

מערכי השיעור, המציעים מגוון תכנים והצעות לדיון, הם ארוכים יותר מזמן שיעור ממוצע. עליכם לבחור את התכנים המתאימים ביותר לכיתתכם, וכך להתאים את מהלך השיעור לזמן העומד לרשותכם.

אנו מאחלים לכם הצלחה וימים טובים,

צוות הפרויקט

לומדים וזוכרים

בית: מערך שיעור בעקבות הסרט "שימלא"

במערך זה נעסוק במושג בית. האם בית הוא המקום בו נולדנו או שמא המקום אליו אנו נכספים? האם ישראל, מדינה של מהגרים, מצליחה לייצר תחושת בית לכל אזרחיה? סיפורה של טקלה טירואינט, שנהרגה בפיגוע טרור, מהדהד את השאלות הללו. יום הזיכרון, יום של שותפות גורל, הוא הזדמנות להזדהות עם סיפורם המשותק של עולי אתיופיה בפרט ושל עולים בכלל.

חלק ראשון: פתיחה ולימוד (15 דקות):

למורה: נתחיל את השיעור בחלוקה לזוגות או לקבוצות קטנות, ואלה ינהלו דיון וילמדו טקסט. לאחר הדיון נקיים שיתוף קצר במליאה של המאפיינים שעלו.

דיון פתיחה - בית:

- * מה בעיניכם עושה בית לבית?
- * האם בבית שלכם משתמשים בשפה ייחודית או נוהגים בו מנהגים ייחודיים?
- * מה בין מולדת ובית? האם אלה יכולים להיות מקומות שונים?
- * האם הבית והמולדת הם בהכרח המקום שבו נולדנו?
- * האם בית קשור בקשר בלתי-ניתן להתרה למשפחה, או שגם אנשים שאינם בני משפחה יכולים להיות לנו בית?

לימוד בחברות:

קראו את שירו של חיים אידיסיס 'שיר החסידה' (מופיע גם כנספח)

חסידה חסידה לבנת כנף
בשרי בשלום העיר
בשלום ירושלים.

שותקת חסידה אינה פוצה מקור
נשענת על רגלה ועוד מעט תחזור
תניף כנף גדולה

בדרך אל הקר בדרך תעצר
בציון עיר האור

חסידה חסידה אדמת מקור
האם ירושלים
אותנו עוד תזכר

עפה חסידה לארץ ישראל
כנפים מניפה מעל הנילוס
אל ארץ רחוקה
מעבר להרים שם בית ישראל
יושבים ומצפים

חסידה חסידה צחורת צואר
מה ראו עיניך
שירי לי ספור

לפי המסורת, מדי שנה בעונות הנדידה, כשחסידות היו חולפות בשמי אתיופיה, היו היהודים, המבוגרים והילדים עוצרים את מעשיהם, מביטים אל השמיים ודורשים בשלומה של ירושלים. **"שמלא שמלא אגרצ'ין, ירוסלם דהנה"** ("חסידה חסידה, הגידי מה שלום ארצנו, ירושלים"). החסידות העוברות מעל ישראל במסלולן לאפריקה וחזרה היו סמל לגעגוע ותקווה לציון, כמו נשאו החסידות את תפילות הקהילה ואת דרישת השלום לירושלים וחזרה.

שאלות לדיון על הטקסט:

- * מה לדעתכם מסמלת תנועת החסידה בין ירושלים ואתיופיה?
- * מה הכוונה בשאלה "האם ירושלים איתנו עוד תזכור?".
- * יהודי הגולה, ובכללם יהודי אתיופיה, חשו כיסופים לירושלים ולציון, לבית שמעולם לא היו בו. איך אפשר לדעתכם להתגעגע למקום שלא היית בו?
- * כיצד לדעתכם נראה מקום שמכירים רק מסיפורים?
- * מה מספרות החסידות?

חלק שני – צפייה בסרט ודיון (20 דקות)

רקע למורה:

נצפה בסרט לזכרה של טקלה טירואינט. שנים ארוכות נדחו בקשותיה של טקלה ובני משפחתה לעלות לארץ, אך היא המשיכה להתפלל אל ירושלים והמשיכה לאחוז בתקווה שיום אחד תגיע לישראל («יהיה הלילה ארוך ככל שיהיה, השחר עוד יפציע...»). ניתן לקרוא עוד על טקלה טירואינט [בעמוד הפרויקט](#).

הנחיה לפני הצפייה: סרט האנימציה לזכרה של טקלה טירואינט עושה שימוש באמצעי מבע קולנועיים רבים - זוויות "צילום", צבעים, מעברים, מוזיקה ועוד - כדי להביע תחושות ולספר את הסיפור. שימו לב אליהם. תנו את דעתכם לדמיון ולשוני בין אפיון הבית בישראל לאפיון הבית באתיופיה.

נצפה בסרט **"שימלא: החלום של טירואינט טקלה"** (אורך הסרט: 9:15 דקות)

- * למורה: לאחר הצפייה בסרט נפתח את הדיון לתלמידים, רצוי בקבוצות קטנות, אך אפשר להישאר גם בפורום הכיתתי:

שאלות לדיון משותף:

- * הסרט מציג שני בתים שונים בתכלית - הבית באתיופיה והבית בבאר שבע. ואולם, שני הבתים מוצגים כמקום שאינו שלם. מה חסר בכל אחד מהמקומות?
- * אימא של טירואינט אומרת שהיא הגיעה הביתה אבל לא הרגישה בבית. מה דעתכם על אמירה זו?
- * מהו היום המשמח ביותר המוזכר בסרט? כיצד הוא קשור לתחושת בית?
- * הסרט כולו מדובר באמהרית ולא בעברית. מה דעתכם על הבחירה להציג סרט זיכרון באמהרית? מה גרמה לכם האמהרית להרגיש?
- * שפה, מנהגים, אוכל ותפיסת עולם הם חלק מהמושג בית. מדוע לדעתכם סרט המדבר על עלייה לישראל מוצג באמהרית? האם יש מקום לשפות ולתרבויות שונות במרחב הישראלי?

* **למורה:** נקרא קטע מתוך ריאיון עם שולה מולא, לשעבר יו"ר האגודה למען יהודי אתיופיה בישראל.

"כשאתה גדל כאן (בישראל) כאתיופי, אין לך סיפור להתייחס אליו, להשתייך אליו, לבקר אותו או להתגאות בו. תפיסת הקליטה של הממסד הישראלי ביחס ליהודי אתיופיה הייתה שההורים האתיופים הם דור המדבר, עם כל המשמעויות הנלוות. יבואו לכאן, יחיו פה, ימותו, אבל אנחנו (הממסד) נגדל את הילדים, מתוך תפיסה שצריך להציל את הילדים מהסיפור האתיופי. אנחנו כאתיופים מנושלים כבר עשורים מהסיפור שלנו. למדנו שהסיפור שלנו מתחיל רק כשהגיעו מטוסי הרקולס לקחת אותנו לישראל. לפני זה אין סיפור".

שאלה לדיון:

* שולה מולא מבקרת את תפיסת הממסד הישראלי ואת האופן שבו מומש עיקרון כור ההיתוך ומציגה את המחיר ששילמו ומשלמים יוצאי אתיופיה בישראל.

* האם בעיניכם אחדות ישראלית שווה לאחידות?

* האם כדי ליצור חברה משותפת ראוי לשלם מחיר הכולל מחיקה של היסטוריה ומאפייני זהות?

חלק שלישי - כרזות מחאה וסיכום (10 דקות)

למורה: המרקם החברתי המורכב בישראל מציב קבוצות וחלקים מהציבור בשוליים של הסיפור הישראלי. הקהילה האתיופית כאן מתמודדת עם מורכבות הקשורה בהיותה קהילה צעירה יחסית אשר עדיין מוגדרת כקהילת עולים, וכן עם גילויי גזענות והדרה. בשנים האחרונות עולה קולם של בני הקהילה האתיופית דרך מחאות ונוכחות במרחב הציבורי ומציף את הצורך בהתמודדות משותפת עם המציאות החברתית הזאת. מלבד הקהילה האתיופית, ישנן קהילות נוספות בישראל שמתמודדות עם גזענות, עם הדרה ועם החלשה של החברה והממסד ושקולן אינו נשמע ואינו מקבל מקום.

* אם יש בכיתה ילדים שהסיפור המשפחתי שלהם הוא חלק מסיפורה של קהילת יוצאי אתיופיה, מומלץ להזמין אותם לשתף בסיפורם הייחודי.

* לצורך המשימה הבאה יש להצטייד בבריסטולים לבנים ובטושים.

משימה קבוצתית - יצירת כרזה:

נבקש מהתלמידים ליצור כרזת מחאה אשר מביעה קול שאינו מקבל חשיפה מספקת בחברה הישראלית ושראוי להנכיח אותו ולאפשר לסיפור שלו להיות מסופר. אתם יכולים לבחור בסיפורה של הקהילה האתיופית או בכל קהילה אחרת הראויה להתייחסות.

* **שיתוף במליאה:** נבקש מהתלמידים לשתף את הכרזות שיצרו במליאה.

שאלות לסיכום:

ישראל היא מדינת מהגרים אשר רוב רובם של אזרחיה הגיעו מארצות אחרות (הם או הדורות הקודמים במשפחתם):

- * מה נדרש ליצירת מרחב שבו בעלי זהויות שונות יוכלו להרגיש בבית באופן מלא?
- * מהם המחירים שהחברה נדרשת לשלם כדי לקיים מציאות כזו, והאם המטרה שווה את ההקרבה?
- * על אילו דברים אתם צריכים לוותר באופן אישי כדי לאפשר מציאות כזו, והאם אתם מוכנים לכך?

* למורה: אפשר לתת גם משימת כתיבה אישית לסיכום:

שררטו טבלה ובה שני טורים. טור אחד שכותרתו "תרבות מקור" ושור אחר שכותרתו "ישראליות". כתבו בכל טור מהם המחירים והרווחים שמשלמים העולים כשהם דבקים בתרבות המקור שלהם או בישראליות. לאחר מכן שתפו בקצרה במליאה.

שיר החסידה / חיים אידיסיס

עֶפֶה חֲסִידָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל
כְּנָפִים מְנִיפָה מַעַל הַנִּילוֹס
אֶל אֶרֶץ רְחוֹקָה
מֵעֵבֶר לְהָרִים שֶׁם בֵּית יִשְׂרָאֵל
יוֹשְׁבִים וּמַצְפִּים

חֲסִידָה חֲסִידָה צְחוּרַת צֹאֵר
מָה רָאוּ עֵינֶיךָ
שִׁירִי לִי סִפּוּר

שׁוֹתֶקֶת חֲסִידָה אֵינָה פּוֹצֶה מְקוֹר
נִשְׁעָנֶת עַל רִגְלָהּ וְעוֹד מַעֲט תַּחְזֹר
תִּנִּיף כָּנָף גְּדוּלָה
בְּדֶרֶךְ אֶל הַקֵּר בְּדֶרֶךְ תַּעֲצֹר
בְּצִיּוֹן עִיר הָאוֹר

חֲסִידָה חֲסִידָה אֲדַמַּת מְקוֹר
הָאֵם יְרוּשָׁלַיִם
אוֹתֵנּוּ עוֹד תִּזְכֹּר

חֲסִידָה חֲסִידָה לְבֵנֶת כָּנָף
בְּשָׂרִי בְשָׁלוֹם הָעִיר
בְּשָׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם.

מתוך ריאיון עם שולה מולא – לשעבר, יו"ר האגודה למען יהודי אתיופיה.

"כשאתה גדל כאן (בישראל) כאתיופי אין לך סיפור להתייחס אליו, להשתייך אליו, לבקר אותו או להתגאות בו. תפיסת הקליטה של הממסד הישראלי ביחס ליהודי אתיופיה הייתה שההורים האתיופים הם דור המדבר, עם כל המשמעויות הנלוות. יבואו לכאן, יחיו פה, ימותו, אבל אנחנו (הממסד) נגדל את הילדים, מתוך תפיסה שצריך להציל את הילדים מהסיפור האתיופי. אנחנו כאתיופים מנושלים כבר עשורים מהסיפור שלנו. למדנו שהסיפור שלנו מתחיל רק כשהגיעו משוסי הרקולס לקחת אותנו לישראל. לפני זה אין סיפור."